

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/62775> holds various files of this Leiden University dissertation

Author: Beemsterboer, Marietje

Title: Islamitisch basisonderwijs in Nederland

Date: 2018-06-12

8 Samenvatting

Dertig jaar geleden, in 1988, werden in Nederland de eerste islamitische basisscholen opgericht. Sindsdien vormt islamitisch basisonderwijs de basis van vele politieke en maatschappelijke discussies. In die discussies worden al jarenlang dezelfde argumenten gebruikt, hoewel de ontwikkeling die het islamitisch onderwijs heeft doorgemaakt aanleiding geeft tot nieuwe inzichten. Deze studie bestudeert hoe islamitische basisscholen hun identiteit vormgeven en hoe zij de islamitische identiteit en verschillende maatschappelijke debatten daarin afwegen. De unieke invalshoek van de studie is zowel de focus op de identiteitsvorming als de keuze om leerkrachten en directieleden aan het woord te laten om de verschillen in waarden, normen en gewoonten van binnenuit te duiden.

Vraagstelling

De centrale onderzoeksvraag luidt:

Hoe verhoudt de religieuze identiteit van Nederlandse islamitische basisscholen zich tot de maatschappelijke context waarbinnen de scholen zich bevinden?

Theoretisch kader

Voor dit onderzoek is een theoretisch kader ontwikkeld waarin schoolidentiteit wordt beschouwd als een product dat wordt vormgegeven in relatie tot de context van de school en dat continu aan verandering onderhevig is. In de bijzondere context van islamitische basisscholen spelen ‘de diverse religieuze identiteit’ en de ‘Nederlands maatschappelijke context’ een grote rol. De diversiteit binnen islam speelt een rol omdat de scholen willen aansluiten op de sterk uiteenlopende thuissituatie van de leerlingen. De Nederlandse maatschappij is van belang omdat de scholen de kinderen willen voorbereiden op een toekomst in Nederland. Voorbeelden van afwegingen tussen de thuissituatie en de maatschappelijke context zijn het al

dan niet verplichten van een hoofddoek voor vrouwelijk personeel, seksescheiden of juist gemengde gymlessen en de concrete vormgeving van beeldende vorming, muzikales en seksuele vorming. Het theoretisch kader dat werd ontwikkeld biedt daarom ruimte aan zowel de interne diversiteit van de religieuze, islamitische identiteit, als aan de invloed van de maatschappelijke context. Daarnaast biedt het theoretisch kader om zowel het meer continue karakter van islamitische basisscholen te beschrijven als de ontwikkeling die de scholen doormaakten.

Opzet van het onderzoek

Om de hoofdvraag van dit onderzoek te beantwoorden werd kwalitatief onderzoek op basis van interviews uitgevoerd. Een interview biedt respondenten namelijk de gelegenheid om de realiteit in eigen woorden uit te drukken en daarbij zelf illustratieve en representatieve voorbeelden te kiezen. Deze aanpak past daarmee bij de wens beter te begrijpen op welke manier islamitische basisscholen hun identiteit vormgeven en hoe zij daarin de islamitische identiteit en maatschappelijke debatten afwegen.

In het kader van dit onderzoek zijn 75 directieleden, groepsleerkrachten en godsdienstleerkrachten geïnterviewd die werkzaam waren op 17 verschillende islamitische basisscholen. In de selectie van de respondenten en scholen is ernaar gestreefd de variëteit in het veld te dekken. Vervolgens is geïnterviewd tot het punt van verzadiging werd bereikt. Dat wil zeggen dat het onderzoek is beëindigd op het moment dat nieuwe interviews geen nieuwe informatie meer aan het onderzoek toevoegden.

Data-analyse

Alle interviews zijn opgenomen en woordelijk uitgetypt en vervolgens voor analyse geïmporteerd in de kwalitatieve analyse software 'Kwalitan'. In Kwalitan zijn de interviews opgedeeld in kleinere delen die vervolgens van een code zijn voorzien. De codes zijn daarna thematisch geordend waardoor een thematische kaartenbak ontstond. Door de citaten thematisch te bestuderen werden patronen zichtbaar die de basis voor de conclusie vormen.

Conclusies

De belangrijkste conclusies zijn dat er a) grote verschillen bestaan tussen islamitische basisscholen vooral vanuit de sterk uiteenlopende moslimpopulatie die zich op de scholen verzamelt; b) een tendens bestaat waarbij het belang van de maatschappelijke context op islamitische basisscholen toeneemt; c) islamitische basisscholen voorzien in een gevoel van veiligheid van waaruit zij bijdragen aan de integratie van moslims in Nederland. Deze drie conclusies worden hieronder kort toegelicht.

Hoewel islamitische basisscholen eenzelfde grondslag delen, bleek uit dit onderzoek dat onder islamitische scholen een grote verscheidenheid bestaat. De scholen brengen een grote verscheidenheid aan ouders en personeelsleden bij elkaar, die onderling verschillen in etnisch-culturele achtergrond, geloofsleer en betekenis die islam in hun leven heeft. De uitdaging voor de schoolleiding van islamitische scholen schuilt in het feit dat alle betrokkenen bij het islamitisch basisonderwijs een eigen verwachtingspatroon hebben ten aanzien van de islamitische identiteit. Juist omdat 'islam' zoveel verschillende verschijningsvormen kent, vindt er op islamitische scholen geregeld een interne dialoog plaats waarin een gezamenlijk doordachte '*gewenste identiteit*' tot stand komt. Een concreet voorbeeld van dit proces is dat in dialoog wordt besloten welke 'islamitische feesten' wel en niet op school gevierd worden.

Op alle scholen die in dit onderzoek zijn betrokken is een tendens waargenomen waarin de scholen de Nederlands maatschappelijke context steeds meer wordt meegewogen in de schoolidentiteit. Deze ontwikkeling is in dit onderzoek verklaard vanuit de veranderende schoolpopulatie sinds de oprichting van de eerste scholen. Naar mate de islamitische gemeenschap langere tijd in de Nederlandse context leeft, veranderen de opvoedingsdoelen van ouders en daarmee de verwachting ten opzichte van het islamitisch onderwijs; waar de eerste islamitische basisscholen veel aandacht hadden voor islamitische uitingvormen verschuift het accent op veel scholen meer naar verinnerlijking van islamitische waarden. Dertig jaar geleden, toen de eerste islamitische basisscholen werden opgericht, was de hoofddoek vrijwel overal verplicht voor alle vrouwelijke personeelsleden en leerlingen. Nu is de hoofddoek nog steeds gewenst, en zie je

tegelijkertijd op veel scholen wel ruimte om die niet te dragen. Uiterlijkheden opleggen, daar gelooft men steeds minder in.

De laatste conclusie is dat islamitische basisscholen vanuit het gevoel van veiligheid waarin zij voorzien bijdragen aan de integratie van moslims in de samenleving. Verschillende respondenten gaven in dit onderzoek voorbeelden van groepsgesprekken over gevoelige thema's die volgens hen door die veilige context meer binnenkwamen bij de leerlingen. Eén van de voorbeelden hierbij was een gesprek over homoseksualiteit waarbij islamitische kinderen op een niet-islamitische basisschool mentaal waarschijnlijk zouden afhaken vanuit de gedachte dat de inhoud van de boodschap niet past bij een islamitische leefwijze. Wanneer dit thema echter in de veilige context van de islamitische school wordt aangesneden, blijven de kinderen in ieder geval langer open staan voor de boodschap. Op die manier kunnen islamitische basisscholen, in tegenstelling tot het idee dat in veel landelijke media overheerst, juist bijdragen aan de integratie van moslims in Nederland.

